DU-TE VREME, VINO VREME! AND THE MYTH OF PARADISE

Doina POLOGEA
"Petru Maior" University of Târgu-Mureş

Abstract: Valeriu Anania's dramatic poem ***Du-te vreme, vino vreme!*** *aproaches the universal theme of human nature's imposibility to escape the contraints of time, although a yearning for the ideal of " everlasting youth withouth old age and life withouth death" consumes the main character. The hypotext for this dramatic poem is the popular fairy tale entitled "Youth withouth old age and life withouth death", but the myth of paradise also constitues an important reference, while borrowing certain formulas pertaining to the theatre of the absurd or surrealist.*

Keywords: myth, paradise, fairy tale, time, roots.

După cum mărturisea Valeriu Anania, poemul dramatic *Du-te vreme, vino vreme*! a avut nevoie de o îndelungă gestație pentru a ieși la lumină, facerea lui întinzându-se pe o durată de aproape treizeci de ani (1942-1971). Rezultatul? Cel mai original poem dramatic al autorului, după cum a fost considerat și „un cod etic întocmit prin valorificarea înțelepciunii multiseculare a poporului român."[1] A pornit de la o întrebare simplă, pe care autorul și-a pus-o într-o vară, pe când se afla la schitul Ciocanu și privea un cățel, un vițel și câțiva pui de găină, zbenguindu-se în joaca lor: „Ce s-ar întâmpla dacă întreaga făptură ar reveni în starea de copilărie? Am fi cumva mai fericiți sau, în durată, ne-am resimți de neîmplinire?".[2]

Tema imposibilității naturii umane de a ieși din coordonata temporală, precum și cadrul de feerie, cu personaje de basm în care ea a fost dezvoltată duce cu gândul la o reluare , în formula poemului dramatic, a basmului *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*, despre care Constantin Noica spunea că este „singurul care exprimă, nu indirect, ca orice basm, ci direct, plinătatea, adevărul și măsura a ceea ce se poate numi: ființă".[3] Scrierea lui Valeriu Anania este însă mult mai mult decât o transpunere a basmului. Il lasă în urmă, fluturându-i batista din zare. Basmul este întors pe dos ca o mănușă, pus să facă o detentă, una-două exerciții de scurt-circuitare cu sursa, urmate de revenirea în prezentul distopic, nu fără scuturătura de rigoare, apoi culcat-sculat, drepți și stânga-mprejur, încât nimic din basm nu mai este cum a fost. El este dăruit cu un cearcăn de sensuri filosofice, cu un ochi în plus, deschis spre imaginarul fantastic, dar și cu o pleoapă, cu gene lungi, de poezie. Apar „aspecte ale teatrului absurd sau chiar ale celui suprarealist", în construcții arborescente, iar versificația „dobândește adeseori aspectul unui labirint semnificant"(Lucian–Vasile Bâgiu.).[4]

Anania sugerează ca la temelia operei sale „să nu fie văzut atât folclorul, cât ceea ce este în spatele, la rădăcina lui, mitul. Folclorul este o modalitate literară, mitul este un nucleu existențial"[5] Și atunci, abandonând punctul de referință care ar fi putut fi basmul *Tinerețe fără bătrânețe*, să privim spre rădăcina sa, spre metafora germinală, cum îi plăcea să spună lui Valeriu Anania, mitul paradisului. Cum se raportează „Maria-Sa Omul" (numele

[1] Constantin Deaconu, *Impresii de lectură*, Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 1996, p.42.
[2]Valeriu Anania, *Memorii*, Editura Polirom, 2008, p.198.
[3]Constantin Noica, *Sentimentul românesc al ființei*, Editura Eminescu, București,1978, p.113.
[4] Lucian-Vasile Bâgiu, *Valeriu Anania.Scriitorul*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2006, p.270.
[5]Valeriu Anania, *Din spumele mării. Pagini despre religie și cultură*, Ediție îngrijită și postfață de Sandu Frunză, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1995, p.237.

BDD-A22018 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:56:11 UTC)

cu care este redenumit Făt-Frumos) la visul sempitern, acela aflare/regăsire a paradisului- în viziunea lui Anania?

După cum arăta Mircea Eliade, mitul paradisiac prezintă „omul primordial bucurându-se de beatitudine, spontaneitate și libertate, pe care cu atâta amărăciune le-a pierdut în urma unei *căderi,* care a provocat ruptura între Cer și Pământ. In *illo tempore*, în acel timp paradisiac, oamenii puteau urca la Cer escaladând un munte, un arbore, o liană sau o scară".[6] In Noul Testament, raiul apare sub denumirea de „Sânul lui Avraam". La Valeriu Anania, aflăm această frumoasă descriere a raiului: ,,văzduh de aur, pururi nou în vechi icoane".

Poemul dramatic *Du-te vreme, vino vreme*! începe chiar cu descrierea hotarului care desparte spațiul raiului de cel pământesc, a peisajului „de graniță": „O perdea de cețuri, groasă (...).Un stei cu trepte aspre, ca o scară de piatră, coboară domol dinspre tărâmul celălalt, alegându-se din cețuri. Se presupune și un izvor lățit in oglindă". Priveliștea tărâmului de dincolo este „primăvăratică, senină, luminoasă", cu văzduh de aur și mări din cioburi de oglindă. Ea se poate infiripa vederii doar pentru o clipă, la cântarea cornului, mai spun didascalile autorului (cornul va fi un dublu al eroului, o prezență de felul celei a îngerului păzitor; uneori îl va pierde sau înstrăina, sau nu-l va putea folosi, ca semn că și îngerul l-a părăsit). De acolo, de pe o coamă de stei, anunțat de glasul cornului, coboară pe Pământ Făt-Frumos, alături de Ileana Cosânzeana. Coborârea e un parcurs ontologic, e descinderea omului din rai. Din rai, dar și din inocență, fiindcă de îndată ceva ca un dor, un „ghimp", o nestare începe să-i împungă inima lui Făt- Frumos. Devine trist, „cu umbre pe chip". Intâlnește pe Juma' de Om (personaj cules și el din basmele românilor) și-l provoacă la luptă. Dar Juma' de Om nu poate fi biruit, el e trup și încă ceva, imponderabil: trecând prin visele omenești, visul nici nu bănuie că prin el a trecut o umbră. O ființă ciudată, grotescă, hilară, dar care în șirul întâmplărilor este „singura creatură ce exprimă sanitatea într-o lume destructurată poliedric" (Lucian –Vasile Bâgiu)[7]. El practică un ritual ce nu suferă derogare: cere fiecărui om întâlnit un fir de păr. Și tot așa, smulgând omului azi un fir, mâine un fir, viața lui se scurge, toarsă pe caierul lui Juma' de Om: „azi ceva, mâine ceva/când pe față, când furiș/vieții-i face măciniș". E un fel de spiriduș, „Ariel și Caliban la un loc, semizeu mutilat și om înjumătățit", după cum scrie Mircea Ghițulescu. El este timpul, „nici bun, nici rău, nici agresiv, nici interiorizat"[8].

Mai sunt și alte personaje care întâmpină cuplul Făt- Frumos-Cosânzeana la descinderea lor. Fîrtat, bunicul său, paznic la hotarul lumilor, apoi Cei șapte tineri, în frunte cu Dionis, trimișii împăratului Fulger, tatăl său. Aceștia nu coboară din basm, ci din Viețile sfinților,[9] fiindcă ar putea fi identificați sau puși alături cu Cei șapte Tineri din Efes, martirizați pe vremea împăratului Deciu, care au fost închiși de vii intr-o peșteră și au ieșit întregi, după 200 de ani de somn sau moarte, pe vremea împăratului Teodosie cel Mic. In povestea lui Valeriu Anania, ei intră curajoși în ceața care acoperă „un tărâm și-o taină", dar se întorc de acolo cu săbiile frânte. In finalul poemului dramatic, peste ani sau sute de ani, nu știm, reînviind și ieșind din peștera în care au fost închiși de către Făt–Frumos, ei vor depune mărturie despre ce este „Măria Sa Omul".

Odată coborât pe Pământ, Făt- Frumos se comportă discreționar. Își schimbă firea și numele – în Măria Sa Omul, cum îi spune Argintarul, sau în „Cel ce devine", cum îi spune personajul Dionisie, ori în Făt-Urât, cum îi spune Juma' de Om, crezându-se în stare să

[6]Mircea Eliade, *Eseuri*, Capitolul *Mituri, vise, mistere*,Editura Științifică, București,1991, p.167.
[7]Lucian –Vasile Bâgiu, *Op.Cit.*, p.272.
[8]MirceaGhițulescu*, Istoria dramaturgiei românești contemporane,* Editura Albatros, București, 2000, p.130.
[9] ***Proloagele.*Viețile sfinților și cuvinte de învățătură pe luna octombrie*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, an neprecizat, p.67.

BDD-A22018 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:56:11 UTC)

reconfigureze, conform capriciilor sale, lumea." Este un fel de Ivan Turbincă, eşuat în derizoriu şi grotesc", cum îl descrie Lucian-Vasile Bâgiu."[10]Doreşte să intre în împărăţia tatălui său, Fulger Impărat, ca împărat cu putere şi mai mare decât acesta, stăpânind peste toate ale firii, drept pentru care transmite celor de la curte dorinţa sa: cireşii să înflorească în plină toamnă! ("cer arvuna-asupra vremii viitoare:/când voi poposi la curte vreau să stea cireşii-n floare!"). Cireşul în floare evocă grădina paradisiacă, conform lui Jean Delumeau, este „un arbor mundi, făcut să ţină timpul pe loc; e un fel de surogat al tărâmului de dincolo", după cum scrie Nicoleta Pălimaru.[11] Supuşii bat un cireş până când acesta înfloreşte, în răspăr cu timpul, iar ceilalţi cireşi îi iau exemplul.

După ce ameninţă să răstoarne cursul firesc al lucrurilor, Făt-Frumos îşi face intrarea în împărăţie. Ar vrea să sune din corn, dar nu mai izbuteşte. El se află într-o zbuciumată căutare a sinelui, asemeni personajelor din romanul „Străinii din Kipukua", care nu ostenesc să se întrebe polifonic :"Cine sunt eu?" Amploarea zbaterii sufleteşti este impresionantă:

„Vino, cântec al furtunii!...Prea mi-i sufletul pustiu!...
Simt c-aş fi ceva pe lume ...Ce-aş putea sa fiu? Nu ştiu...(...)
Fă-mă, Doamne, ce m-ai face, fă-mă roată de vultur,
Fă-mă geamăt de lăută pe frământurile vieţii,
Fă-mă gheară de jăratic, să sparg geana dimineţii,
Fă-mă val cu coama-n spulber, să joc marea-n herghelii,
Ori vîrtej de ciocârlie, să tai cerul în felii" (p.220)

Ajuns în palatul împăratului Fulger, tatăl său, Făt-Frumos, scârbit de decrepitudinea acestuia, îl ucide, luându-i locul. Ii inchide apoi pe Cei şapte tineri, de vii, într-o peşteră şi dă poruncă să fie omorâţi o multime de supuşi. Un lanţ al crimelor demn de un Macbeth, doar că acela nu a îndrăznit să-i poruncească şi codrului, pe când Făt–Frumos face să înnebunească până şi cireşii. Prin aceasta el se recomandă ca un personaj din galeria absurdului. (De alfel, Anania mărturiseşte că au avut influenţă asupra sa piesele lui Beckett şi Eugen Ionescu).

Nu doar absurdul, ci şi grotescul îşi face loc în învelişul poemului dramatic, ca o excrescenţă care proliferează. In loc de cireşe în pomi apar un soi de dovleci, care mustesc, zemuiesc şi cad cu plesnete fetide, iar din ele iese o viemuială de larve băloase şi cleioase, invadând împărăţia. Ca în "Grădina Deliciilor" a lui Hieronymus Bosh, stranii fiinţe colcăie în fructe. Viemii sunt la început cât guşterii, apoi cât broaştele ţestoase, apoi cât şerpii: „fără oase/şi fără ochi şi gâturi/mişună ca orbii şi dau din râturi/şi-şi colcăie inelele."Mai mult, ei întunecă soarele şi stârnesc vântul. Un copil cutează să muşte dintr-o astfel de ...bâzdâganie şi moare pe loc. Ceva de genul muştelor lui Sartre sau păsărilor lui Hitchoch flanează, infestează, invadează, umplu totul de scârbă, spaimă şi oroare. Se petrece „o hipertrofiere şi o alterare imundă, sufocantă, atât a roadelor, cât şi a faunei"(Al. Paleologu).[12] Basmul se altoieşte cu materia grotescului pentru a sugera vicierea ordinii naturale, succedând căderii din har a omului.

Dramaturgul oferă expresie literară unei accepţiuni picturale sau sculpturale a grotescului, după cum notează Lucian–Vasile Bâgiu, însă nu este vorba de „accepţiunea comună a grotescului, aceea de comic exagerat, cu evidente accente vulgare, ci de semnificaţiile secunde: nenatural, ciudat, bizar". Se configurează astfel „o şocantă pseudo-feerie"[13]

[10]Lucian Vasile- Bâgiu, *Op.cit.*, p.271.
[11]Nicoleta Pălimaru, Valeriu Anania-*Opera literară*, Editura Limes/Renaşterea, Cluj-Napoca, 2011, p.155.
[12] Al Paleologu, *Prefaţa* la *Du-te vreme, vino vreme!*, în Valeriu Anania-Opera literară VI, Teatru, vol.2, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2007, p.170.
[13] Lucian –Vasile Bâgiu, *Op.cit.*,p. 286.

BDD-A22018 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:56:11 UTC)

O nouă falie în ordinea naturală a lucrurilor provoacă Făt-Frumos atunci când, oprind moara lui Juma' de Om (unde se biciuie viața omului cu biciul-ornic), determină regresiunea anormală a vârstelor. De data asta îi poruncește timpului. Intorcând pe dos formula basmului, el cere :"viață fără bătrânețe/tinerețe fără moarte". Devine copil într-o lume de copii, în care se va numi Făt– Mucos sau Coțăie- Vânt sau "Târâie-mațe.. care dă la rațe." Limbajul adulților de la moara lui Juma' de Om transformați în copii se destructurează, se simplifică, plonjând în stereotipii și sunete onomatopeice, după tipicul limbajului copiilor:"Dudumina/Treorop/Siticop"sau:"Pumnareta/Pumnati/Tapi/Tapi/Reuji/Triaruga/Țuțu ruga/Unilica/Sotilica/Porumbana/Enchi/Penchi/Poc!. Dar la ce să mai fie bune cuvintele, când nu mai e nimic de transmis?

Aceasta „lume a copiilor" este lipsită de miezul ei vital-candoarea, fiind dominată, până la degradare, de instincte. Lumea creată de acest „ucenic vrăjitor" face saltul de la grotesc la parodie bufă. "Un infantilism dubios, caracterizat prin reducție mentală și printr-un cinism deșuchiat"(Al.Paleologu)[14] poate fi descifrat în reacțiile personajelor. In dialogul său cu copiii, Făt-Frumos apare ca un fanfaron, practicând o limbă de lemn, care mai păstrează clișee ale gândirii sale de dinainte:"Eu colind cu lumile-n brațe(...)Visul, doar el îmi alege răscrucile". La care copiii îi răspund cu aplombul poeților postmoderni douămiiști (descoperit avant la lettre!):"Hî, hî, când sparge nucile cu bucile!"

Totul a încremenit, ca-n basmul cu frumoasa din pădurea adormită: luna , vântul, apele, norii. Ne aflăm la un sfârșit de lume, sau un „apus de zeitate și-o asfințire de idei"(Eminescu). In lumea copiilor domină dezordinea, răsfățul și isteria,pe care un personaj matur ivit dinafară (Dor) încearcă zadarnic să le tempereze. Salvatorul va fi până la urmă Juma' de Om, care, smulgându-i biciul lui Făt- Frumos, pornește roata morii și reașază timpul în cursul lui firesc. Aducând îmbătrânire și moarte, el face necesara operă de salubrizare. Și nici măcar nu este un cinic: el țâșnește din miezul lucrurilor firesc, ca un Hopa-Mitică, înfășurat în zâmbetul subțire al Pisicii de Chesire din *Alice în țara minunilor*.

Ultimul tablou al poemului dramatic se desfășoară sub semnul unui pendul uriaș, care pare suspendat undeva, de un turn.Timpul și-a reintrat în drepturi. Și, într-o oarecare măsură și basmul–cadru *Tinerețe fără bătrânețe,* la al cărui model se revine, odată cu întoarcerea acasă a lui Făt- Frumos. Dar aici află alte glasuri, alte încăperi...Câțiva tineri, fete și băieți sunt adunați în jurul cireșului, acum sterp și răsucit și înfăptuiesc un fel de dans ritualic cu o panglică înfășurată pe trunchiul pomului, rostind un descântec prin care își cer iertare de la el, închipuind o nuntă a rădăcinilor, ca să dea din nou rod.("Nuntă așternută/ Semințelor nopții/ La tină, la rădăcină/ La foame de lumină/ La setea pomului/ De izvoarele omului"). Apare Făt-Frumos bătrân, întrebând de Impărația lui Fârtat, bunicul său, pe care-l lăsase în locul lui pe tron. Din împărăție doar cireșul a mai rămas, ca mărturie a vechii siluiri. Nimeni nu mai poate recunoaște în persoana moșneagului pe Făt-Frumos, nici măcar cornul prins la pieptul său. O stâncă prăvălită îi aduce la lumină pe Cei șapte tineri îngropați într-o peșteră „într-o vineri, la pocnetul unei cireșe nebune". Ei sunt vii,dar au mișcări desprinse din vis și dau mărturie despre cel căruia îi spun Măria -Sa Omul. Dar cine să-l mai recunoască pe Făt-Frumos, când nici el însuși nu se recunoaște?„Ipostazele varii pe care le traversează în cursul inițierii sale îi destramă eul lăuntric", notează Ion Vartic.[15]

Făt-Frumos se regăsește „singur și pieziș", la capătul tuturor experiențelor, dezastrelor. Este supus unui supliciu: să se confrunte, cum se întâmplă la sfârșit de viață, cu trecutul, cu răul pe care l-a săvârșit: revede cireșul pe care l-a siluit și pe tinerii pe care i-a

[14] Al. Paleologu, *Op.cit*., p.171.
[15] Ion Vartic, *Hermeneutica poemului dramatic, în Valeriu Anania-Opera literară VI, Teatru vol.2,* Editura Limes, Cluj-Napoca, 2007, p.345.

BDD-A22018 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:56:11 UTC)

închis în peșteră. O punere față în față, ca la marea judecată. Urmată instantaneu de o pace a sufletului, un catharsis. Semnul său: cireșul înflorește, aducând lumină și surâs.

Eroul nu primește o palmă de la Moartea *lui*, ca în basmul *Tinerețe fără bătrânețe* (ar fi apărut ca semn al mâniei divine și Anania a evitat o astfel de sugestie, ci, dimpotrivă, imaginează un recurs la blândețea divinității). Făt- Frumos se transformă într-o pulbere care cade dimpreună cu pulberea florilor de cireș, albind resorbită în ea. Este o încheiere a unui ciclu, o altfel de atingere și rememorare, fie și pentru o clipă, a raiului visat. O geană de „văzduh de aur, pururi nou în vechi icoane" este câtimea din paradis la care a putut avea acces eroul. Fiorul catafatic trece ca o undă: Dumnezeu este atotputernic, atotobun.

„Moartea, spune Constantin Noica analizând basmul *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte,* este individuală, nu generică; este a fiecăruia. Ea nu cosește viețile în neștire, ci o curmă pe a fiecăruia după măsura vieții lui. Pe unul îl pălmuiește, pe altul îl mângîie și pe câte un altul îl transfigurează"[16]. Poemul lui Valeriu Anania despre Făt- Frumos, cel care a vrut să redimensioneze lumea după calapodul netimpului, este povestea unui Gulliver care se pomenește pitic între uriași, aflându-și nimicnicia- cu finalul închis în acolada că **uriașii sunt înțelegători**.

Bibliografie:

Deaconu, Constantin, *Impresii de lectură*, Editura Conphis, Râmnicu Vălcea, 1996, p.42

Bâgiu, Lucian –Vasile, *Valeriu Anania. Scriitorul*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2006

Anania,Valeriu, *Memorii*, Editura Polirom, 2008

Noica, Constantin-*Sentimentul românesc al ființei*, Editura Eminescu, București,1978

Anania,Valeriu, *Din spumele mării. Pagini despre religie și cultură,* Ediţie îngrijită şi postfaţă de Sandu Frunză, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1995

Eliade, Mircea, *Eseuri*, Capitolul *Mituri, vise, mistere*, Editura Științifică, București,1991

Ghițulescu, Mircea, *Istoria dramaturgiei românești contemporane,* EdituraAlbatros, București, 2000

****Proloagele. Viețile sfinților și cuvinte de învățătură pe luna octombrie*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, an neprecizat

Pălimaru, Nicoleta, *Valeriu Anania. Opera literară*, Editura Limes/Renașterea, Cluj-Napoca, 2011

Paleologu, Al., *Prefața* la *Du-te vreme, vino vreme!*, în Valeriu Anania-*Opera literară VI, Teatru,* vol.2, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2007

Vartic, Ion, *Hermeneutica poemului dramatic*, în Valeriu Anania-*Opera literară VI, Teatru*,vol.2, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2007

[16]Constantin Noica, *Op.cit.*,p.142.

BDD-A22018 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:56:11 UTC)